

Niezwycięzeni 1918-2018

<http://niezwyciezeni1918-2018.pl/nie/krzyz-niepodleglosci/42809,Krzyz-Niepodleglosci-i-Medal-Niepodleglosci.html>
2019-02-20, 08:15

Krzyż Niepodległości i Medal Niepodległości

Krzyż i Medal Niepodległości zostały ustanowione rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 29 października 1930 r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości, jego celem było odznaczenia osób, które zasłużyły się czynnie dla niepodległości Ojczyzny w okresie przed wojną światową lub podczas jej trwania, oraz w okresie walk orężnych polskich w latach 1918 – 1921, z wyjątkiem wojny polsko-rosyjskiej na obszarze Polski. (art.1). Krzyż i Medal Niepodległości miał charakter odznaczenia wojskowego.

Inicjatywa ustanowienia odznaczenia Krzyż Niepodległości zrodziła się w 1928 r., na wniosek Aleksandry Piłsudskiej, a z wnioskiem dotyczącym *naprawienia krzywd, jakie spotkały liczne rzesze zasłużonych w pracy nad zdobyciem niepodległości, a pominiętych w dotychczasowych listach odznaczeniowych Orderu Odrodzenia Polski* do Prezydenta Ignacego Mościckiego i premiera Kazimierza Bartla wystąpił w listopadzie 1928 r. gen. Kazimierz Sosnkowski.

Wkrótce potem na posiedzeniu odbytym w Belwederze 18 grudnia 1928 r. powołana została Główna Komisja Odznaczeniowa, której celem było przygotowanie list osób, które miały otrzymać nowe odznaczenia.

Powołano 27 komisji środowiskowych: Powstanie 1863 r., Polska Partia Socjalistyczna, Sprawa Klińskiego i zaburzenia na Uniwersytecie Warszawskim, Narodowy Związek Robotniczy, Strajki szkolne w byłym zaborze rosyjskim, Chełmszczyzna, Tajna Akcja Oświatowa, Przygotowanie Ruchu Zbrojnego 1907-1914, Związek Walki Czynnej i Związek Strzelecki", Polskie Drużyny Strzeleckie i Organizacja Zarzewie, Organizacja Młodzieży Narodowej, Organizacja Filarecja, Organizacja Zaranie, Legiony Polskie, Polska Organizacja Wojskowa oraz sprawy odznaczeń dla Harcerstwa i Organizacja Sokół, Centralny Komitet Narodowy, Akcja kolejarzy, Liga kobiet, Pomoc żołnierzowi Polskiemu, Formacje Polskie na Wschodzie, Dywizja Syberyjska, Armia Polska we Francji, Komitet Obrony Narodowej w Ameryce, Powstanie Poznańskie,

II Rzeczpospolita Polska 1918-1939,
Krzyż Niepodległości

Powstania Górn Śląskie, Jeńcy i Więźniowie Ideowi, Organizacje Niepodległościowe w Rosji Centralnej, Strzelcy Nadniemeńscy i Związek Obrońców Ojczyzny, Śląsk Cieszyński, Komisja Ogólna.

W 1938 powstała nowa komisja Powstanie na Śląsku Cieszyńskim za Olzą. Komisje środowiskowe miały także typować kandydatów do istniejących odznaczeń: Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyża Zasługi.

Na posiedzeniu Głównej Komisji Odznaczeniowej w dniu 11 marca 1929 zaproponowano utworzenie specjalnego odznaczenia dla osób zasłużonych dla niepodległości. W lipcu 1929 koncepcja odznaczenia pod nazwą Krzyża Niepodległości została przyjęta przez Komisję, a następnie rozporządzeniem Prezydenta RP ustanowiono nowe odznaczenie.

10 marca 1937 przyjęto ustawę o zmianie rozporządzenia Prezydenta, umożliwiając nadawanie Krzyża do 30 czerwca 1938 r. Natomiast 19 października 1938 r. Prezydent dokonał zmiany rozporządzenia, umożliwiając przyznawanie Krzyża dla osób, które zasłużyły się czynnie: "w okresie walk powstańczych o wyzwolenie w roku 1938 Śląska Cieszyńskiego za Olzą" (tzn. podczas zajęcia Zaolzia).

Odznaczenie nadawał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, któremu osobę odznaczoną przedstawiał Prezes Rady Ministrów na podstawie wniosków Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości, który ukonstytuował się 7 listopada 1930 r. Komitet ten składał się z pierwszych dziesięciu osób wyróżnionych Krzyżem Niepodległości.

Koszty odznak i dyplomów pokrywali odznaczeni. Według pierwotnego brzmienia rozporządzenia, można było nadawać odznaczenie tylko do 31 grudnia 1932, następnie do 30 czerwca 1938, a za Zaolzie do 31 marca 1939.

W latach 1930-1938 nadano:

- Krzyż Niepodległości z Mieczami – 1817 osobom, w tym 323 razy pośmiertnie;
- Krzyż Niepodległości – 35 271 osobom, w tym 7917 razy pośmiertnie;

II Rzeczpospolita Polska 1918-1939, Medal Niepodległości

Pierwsze nadania, Dziennik Personalny str. nr 1

- Medal Niepodległości – 51 665, w tym 3019 razy pośmiertnie.

Typowanie kandydatów do odznaczenia miało, co należy podkreślić rodzaj rozgrywki politycznej, prowadzono w ramach niej selekcje kandydatów i dyskryminowanie osób uznanych za przeciwników politycznych. Wśród osób, którym nie przyznano tego odznaczenia należy wymienić gen. Józefa Hallera, gen. Józefa Dowobor-Muśnickiego, czy Wojciecha Korfantego.

W ustawie z dnia 10 marca 1937 roku wprowadzono w art. 9 przepis o możliwości odebrania odznaczenia, w którym określono, że odznaczenie traci się w wyniku wyroku sądu powszechnego orzekającego o utracie odznaczeń oraz na mocy orzeczenia Sądu Honorowego powołanego na mocy tej ustawy wybranego spośród odznaczonych na 6-letnie kadencje, co dwa lata 1/3 składu miała być wymieniana, orzeczenie to musiało być zatwierdzone przez Prezydenta.

Sąd Honorowy odebrał Odznaczenie w 67 przypadkach.

Posiadaczom Odznaczenia przysługiwało, m.in.:

- prawo do zniżki kolejowej;
- prawo pierwszeństwa ich dzieci przy przyjmowaniu do szkół państwowych i publicznych, do szkół samorządowych i zakładów naukowych oraz o zwolnienia od opłat administracyjnych w tych szkołach i zakładach;
- prawo do zaliczenia do wysługi emerytalnej okresu działalności zmierzającej do odzyskania niepodległości;
- prawo pierwszeństwa przy obsadzaniu stanowisk w urzędach, przedsiębiorstwach;
- prawo otrzymania pracy.

Projektantem odznak był artysta malarz prof. Mieczysław Kotarbiński, a wykonawcą większości odznaczeń pracownia Wiktora Gontarczyka.

W starszeństwie polskich orderów i odznaczeń, Krzyż Niepodległości zajmował miejsce przed Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (IV klasy), a Medal Niepodległości przed Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Odznaczenie zostało wznowione na mocy dekretu z 12 sierpnia 1954 r. Prezydenta RP na Obczyźnie Augusta Zaleskiego pod nieco zmienioną nazwą Krzyża i Medalu Niepodległości Polski Podziemnej.

Pierwsze nadania, Dziennik Personalny str. nr 2